

STOP DISCRIMINATION !!!

Лекція № 2

«Класифікація дискримінації та загальна характеристика окремих видів»

ПЛАН:

1. Види дискримінації:
2. Форми дискримінації
3. Основні напрями державної політики щодо запобігання та протидії дискримінації:
4. Загальна характеристика ознак за якими забороняється здійснення дискримінації (захищені ознаки)

Нормативно-правові акти

1. Конституція України (1996 р.)
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012 р.)
3. Закон України Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (2005 р.)
4. Загальна декларація прав людини (1948 р.)
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950р.)
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) (статті 2, 3 і 26) ;
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.) (статті 2 і 3);
8. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965 р.);
9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979 р.);
10. Конвенція про права осіб з інвалідністю (2006 р.)

Класифікація дискримінації

За формою
вираження

Явна

Латентна (прихована)

За наявністю
або відсутністю
умислу

Свідома (навмисна, умисна)

Несвідома (неумисна,
несвідома)

За підставами

- расова та етнічна дискримінація
- гендерна дискримінація
- за віком (ейджизм)
- за сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю
- за релігійними переконаннями:
- за станом здоров'я

За сферою виникнення

- Трудова дискримінація
- Освітня дискримінація
- Житлова дискримінація
- Дискримінація в доступі до товарів і послуг
- громадсько-політична дискримінація

Залежно від способу закріплення дискримінації

Правова

це та, яка втілена в юридичних практиках

Правова дискримінації знаходить вияв:

- на основі Конституції і законів України;
- на основі актів підзаконної нормотворчості;
- на основі актів тлумачення і застосування законодавства України.

Фактична

це та, що укоренилася в інших соціальних (не юридичних, не офіційних) практиках

Розділ V-A

ДОПОМОГА НА ДІТЕЙ ОДИНОКИМ МАТЕРЯМ

Стаття 18-1. Право на допомогу на дітей одиноким матерям

Право на допомогу на дітей одиноким матерям мають одинокі матері, одинокі усиновителі (які не перебувають у шлюбі), якщо у свідоцтві про народження дитини відсутній запис про батька дитини або запис про батька проведено в установленому порядку за вказівкою матері.

Право на допомогу на дітей одиноким матерям мають вдови та вдівці з дітьми, які не одержують на них пенсію в разі втрати годувальника або соціальну пенсію.

Якщо одинока мати (вдова, вдівець) уклала шлюб, то за нею зберігається право на отримання допомоги на дітей, які народилися до шлюбу, за умови якщо ці діти не були усиновлені чоловіком (дружиною).

Не чинний

Розділ V-А

ДОПОМОГА НА ДІТЕЙ ОДИНОКИМ МАТЕРЯМ

Стаття 18¹. Право на допомогу на дітей одинoким матерям

Право на допомогу на дітей одинoким матерям мають одинoкі матері (які не перебувають у шлюбі), одинoкі усиновлювачі, якщо у свідоцтві про народження дитини або документі про народження дитини, виданому компетентними органами іноземної держави, за умови його легалізації в установленому законодавством порядку (рішенні про усиновлення дитини), відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку органом державної реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновлювача) дитини.

{Частина перша статті 18¹ в редакції Законів [№ 2164-IV від 04.11.2004](#), [№ 3526-VI від 16.06.2011](#)}

Право на допомогу на дітей одинoким матерям (батькам) має мати (батько) дітей у разі смерті одного з батьків, які не одержують на них пенсію в разі втрати годувальника, соціальну пенсію або державну соціальну допомогу дитині померлого годувальника, передбачену [Законом України "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю"](#).

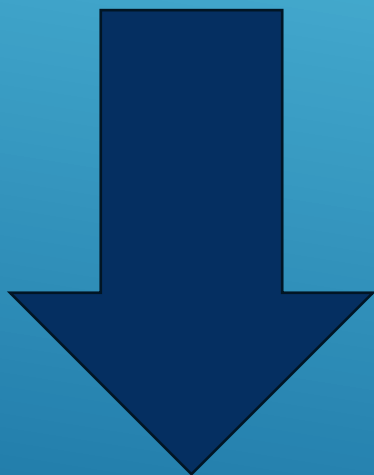
{Частина друга статті 18¹ в редакції Законів [№ 2505-IV від 25.03.2005](#), [№ 3526-VI від 16.06.2011](#); із змінами, внесеними згідно із Законами [№ 2148-VIII від 03.10.2017](#), [№ 2249-VIII від 19.12.2017](#)}

чинний

Про державну допомогу сім'ям
з дітьми: Закон України від
21.11.1992

"Мати-героїня" - жінкам, які народили та виховали до восьмирічного віку п'ятьох і більше дітей, у тому числі дітей, усиновлених у встановленому законодавством порядку, враховуючи вагомий особистий внесок у виховання дітей у сім'ї, створення сприятливих умов для здобуття дітьми освіти, розвитку їх творчих здібностей, формування високих духовних і моральних якостей.
{ Пункт 9 доповнено абзацом згідно з Указом Президента N 963/2004 ([963/2004](#)) від 21.08.2004, в редакції Указу Президента N 674/2007 ([674/2007](#)) від 28.07.2007 }

Про почесні звання України
Указ Президента України від
29.06.2001

правова

За наслідками

```
graph TD; A[За наслідками] --> B(Позитивна); A --> C(Негативна); B --> D[Можливість застосування спеціальних юридичних заходів (позитивних дій), які спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями різних категорій осіб реалізовувати рівні права через усталені стереотипи, практики чи традицій, що склалися в суспільстві, і виконують функцію правової компенсації для певних категорій осіб із метою. Найшвидшої ліквідації наслідків соціальної нерівності]; C --> E[негативне сприйняття членів певної соціальної групи, існування до них упередження, внаслідок чого вчиняються дискримінаційні дії];
```

Позитивна

Негативна

Можливість застосування спеціальних юридичних заходів (позитивних дій), які спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями різних категорій осіб реалізовувати рівні права через усталені стереотипи, практики чи традицій, що склалися в суспільстві, і виконують функцію правової компенсації для певних категорій осіб із метою. Найшвидшої ліквідації наслідків соціальної нерівності

негативне сприйняття членів певної соціальної групи, існування до них упередження, внаслідок чого вчиняються дискримінаційні дії

Позитивна

проявляється в тому, що розрізнення у ставленні є обґрунтованим об'єктивно наявною нерівністю певних суб'єктів у суспільному житті задля забезпечення їх формальної рівності.

Негативна

має місце при необґрунтованому, свавільному й упередженому ставленні до особи, що призводить до порушення основних прав і свобод

**За характером психофізіологічних причин і
мотивів обґрунтування**

раціональна

виправданий історичним досвідом спосіб диференціації суб'єктів. До них належать традиційні, встановлені форми дискримінації, котрі моделюються, створюються спеціально для вирішення певної проблеми.

ірраціональна

дискримінація, спровокована короткостроковістю ситуації.

Форми дискримінації

Загальні

- Пряма
- Непряма
- Пособництво
- Підбурювання
- Утиск

- Віктимізація
- Сегрегація

Спеціальні

- Булінг
- Моббінг
- Босинг
- Лукізм
- Антисемітизм
- Сексизм
- Гомофобія
- Сталкінг
- Харасмент
- Ейджизм
- Джейнізм
- Едалтизм
- Сінглізм

Дискримінація

```
graph TD; A[Дискримінація] --> B[Пряма]; A --> C[Непряма]; B --> D[ситуація, за якої з особою та/або групою осіб за їх певними ознаками поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними]; C --> E[ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними];
```

Пряма

ситуація, за якої з особою та/або групою осіб за їх певними ознаками поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними

Непряма

ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними

Підбурювання до дискримінації

вказівки, інструкції або заклики до дискримінації стосовно особи та/або групи осіб за їх певними ознаками

1. Має місце надання вказівок, інструкцій або виголошення закликів щодо дискримінації певної особи або групи осіб за їхніми ознаками, за якими заборонена дискримінація;
2. Вказівки, інструкції або заклики можуть поширюватися публічно, тобто в присутності інших людей, або адресуватися лише конкретним людям, які, як передбачається, мають їх виконувати;
3. Вказівки, інструкції або заклики можуть поширюватися в письмовій або усній формі, а також можуть підбурювати до дискримінації безпосередньо (напр., пряма, директивна вказівка) або опосередковано (напр., розповсюдження друкованих або аудіовізуальних матеріалів, які за змістом є дискримінаційними);
4. Надання вказівок, інструкцій або виголошення закликів до дискримінації здійснюється особою, яка безпосередньо не вчиняє дискримінаційних дій або вдається до дискримінаційної бездіяльності

Пособництво у дискримінації

будь-яка свідома допомога у вчиненні дій або бездіяльності, спрямованих на виникнення дискримінації

1. Основний відповідач (той, хто дискримінує), якому третя сторона надає певну допомогу, приймає рішення, вчиняє дію або вдається до бездіяльності, які призводять до дискримінації в будь-якій забороненій Законом України «Про засади запобігання або протидії дискримінації» або іншими актами законодавства формі за будь-якою індивідуальною або груповою ознакою;
2. На час надання допомоги третя сторона має усвідомлювати дискримінаційний намір або передбачати дискримінаційний результат рішень, дій або бездіяльності того, хто дискримінує;
3. Третя сторона має свідомо та добровільно надавати допомогу, тобто розуміти свою роль в ухваленні рішень, вчиненні дій чи бездіяльності, які мають на меті або своїм результатом дискримінацію;
4. Допомога, яку надає третя сторона, повинна бути суттєвою для ухвалення рішень, вчинення дій або бездіяльності, які мають на меті або своїм результатом дискримінацію.

УТИСК

Небажана для особи та/або групи осіб поведінка, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками або створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери

утиск може набувати форм:

- Словесних образ, коментарів або натяків, спрямованих на приниження гідності людини через, наприклад, її колір шкіри, етнічну приналежність, стать, інвалідність, сексуальну орієнтацію тощо;
- Образливих сексистських, гомофобних, антисемітських тощо жартів, анекдотів, кпинів;
- Публічного (зокрема в межах спільного робочого простору) поширення сексистських, ксенофобних, гомофобних та інших печатних або графічних матеріалів (постерів, листівок, брошур тощо);
- Образливих жестів сексистського або ксенофобного характеру;
- Ігнорування, ізоляції або сегрегації через стать, етнічну належність, сексуальну орієнтацію тощо;
- Актів фізичної агресії та насильства

Віктимізація

ситуація, за якої з причини звернення особи із скаргою щодо порушення законодавства про запобігання та протидію дискримінації ця особа або інші особи, які виступили на її підтримку, зазнають обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами

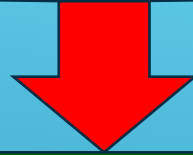
Під час навчання в університеті студент У протягом певного часу зазнавав утиску з боку декана факультету, зокрема через його активність у питаннях відстоювання прав ЛГБТ спільноти. Після його скарги на упереджене ставлення та дії декана до ректорату університету утиск посилювався, викладачі почали необґрунтовано занижувати оцінки У, що зрештою змусило його піти з університету. Також декан відмовився надати рекомендацію студентові для його переходу в інший університет

Сегрегація

дії фізичної або юридичної особи, спрямовані на об'єктивно необгрунтоване відокремлення однієї людини від інших на підставі певних характеристик

Захищена ознака

це індивідуальна характеристика, що не повинна братися до уваги для цілей відмінного ставлення чи користування конкретним благом.

Закон «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»

встановлює такий перелік ознак, за якими заборонена дискримінація:

- раса,
- колір шкіри,
- політичні переконання,
- релігійні та інші переконання,
- стать,
- вік,
- інвалідність,
- етнічне походження,
- соціальне походження,
- громадянство,
- сімейний стан,
- майновий стан,
- місце проживання,
- мова
- або інші ознаки

Інші ознаки

повинні відображати певну «персональну» характеристику (статус),, національна приналежність) за якою можна відрізнити осіб або групи осіб, та бути достатньо подібними до ознак, які зазначені у відповідних нормах антидискримінаційного законодавства

зокрема бути невід'ємними, вродженими, незалежними від особи та майже або повністю незмінними характеристиками (як, напр., колір шкіри, стать, сексуальна орієнтація) або стосуватися визначального для особистої або групової ідентичності вибору (як, напр., релігійні або інші переконання)

Інші (незахищені) ознаки

Відносно захищені

- підозра чи наявність захворювання на ВІЛ/СНІД,
- сексуальна орієнтація,
- Гендерна ідентичність
- членства у професійних спілках або інших громадських об'єднаннях,
- членства у професійній спілці чи іншому громадському об'єднанні,
- участі у страйку,
- звернення або наміру звернення до суду чи інших органів за захистом своїх прав або надання підтримки іншим працівникам у захисті їхніх прав,
- повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень,

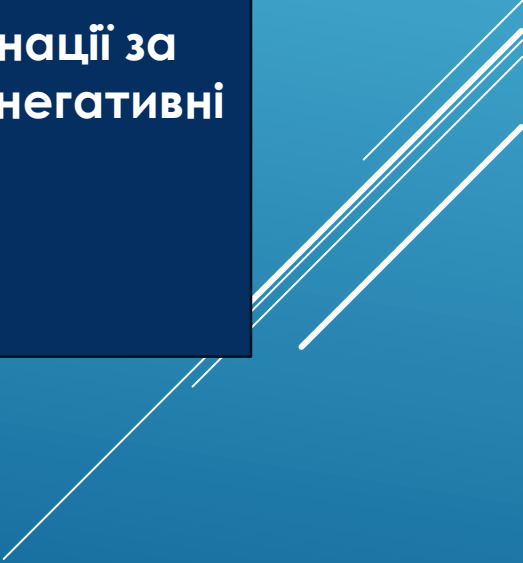
Не захищені

- Спосіб життя
- Зовнішній вигляд
- Доступ до інтернету та цифрових гаджетів

Множинна дискримінація

це ситуація, коли людина зазнає дискримінації за кількома ознаками одночасно, що посилює негативні наслідки нерівного ставлення.

Справа	Рік	Ознака дискримінації	Суть рішення	Статті Конвенції (ЄКПЛ)
Weller v. Hungary	2009	Сімейний стан, громадянство	Відмова у сімейній допомозі батьку-іноземцю, що поставило дітей у нерівне становище	Ст. 14 + ст. 8
D.H. and Others v. Czech Republic	2007	Етнічне походження (роми)	Ромських дітей масово переводили у спеціальні школи для «розумово відсталих»	Ст. 14 + ст. 2 Протоколу №1
Konstantin Markin v. Russia	2012	За ознакою статі	Відмова у наданні військовослужбовцю-чоловіку відпустки по догляду за дитиною	Ст. 14 + ст. 8

Thlimmenos v. Greece	2000	Релігійні переконання	Відмова у посаді бухгалтера через судимість, пов'язану з відмовою служити у війську за релігійними переконаннями	Ст. 14 + ст. 9
E.B. v. France	2008	Сексуальна орієнтація	Відмова жінці-лесбійці в усиновленні через її орієнтацію	Ст. 14 + ст. 8
Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. UK	1985	Стать, імміграційний статус	Жінкам-іммігранткам відмовили у возз'єднанні з чоловіками, тоді як чоловіки мали таке право	Ст. 14 + ст. 8

Домашнє завдання

- Рішення ЄСПЛ «Weller v. Hungary»
- Рішення ЄСПЛ «Luczak v. Poland»

